

to which he may be posted. The officer may be required to travel in the Western Region supervising the work of Radiographers and X-Ray Technicians."

Salaris tussen £ 1.554 en £ 2.406 per jaar.

Omtrent contractduur en andere arbeidsvoorwaarden staan nog geen gegevens ter beschikking.

Gegadigden worden verwezen naar het Bureau voor Internationale Technische Hulp.

's-Gravenhage, 2 februari 1960 Mr. J. LE POOLE,
hoofd van de afdeling internationale Volksgezondheidszaken

INGEZONDEN

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie; ter bevordering van spoedige plaatsing van de stukken behoudt de Redactie zich het recht voor, deze zo nodig te bekorten).

RECEPTEERKUNDE

In het caput selectum van Prof. Dr. J. KOK (1960) over „Recepteerkunde” staat het volgende recept:

R-	Carbonis adsorbentis	750	mg
	Reserpini	0,250	mg
	Phenobarbitali	85	mg
	Papaverini hydrochloridi	35	mg
	F.p. dtd XX S. vesp. p. 1		

Volgens de auteur heeft „goede actieve kool sterk oxyderende eigenschappen”. Ik ben het daarmee in het geheel niet eens. Volgens mij werkt de kool hier reducerend.

Literatuur: KOK, J. (1960) *Ned. T. Geneesk.* 104, 9.

Schaesberg, 2 januari 1960 M. J. MAUSSEN, apotheker

De inzender denkt waarschijnlijk aan het gebruik van koolstof ter reductie van metaaloxiden. Dit gebeurt bij hoge temperatuur. In ons geval is er iets anders aan de hand. Actieve kool is zeer fijn verdeeld; aan het oppervlak van de deeltjes kan gemakkelijk zuurstof worden vastgelegd. Indien een oxydeerbare stof wordt geadsorbeerd, kan het contact met de zuurstof zo innig zijn, dat er oxydatie plaatsvindt. Zo kan alcohol op deze wijze in azijnzuur en oxaalzuur in water en koolzuur worden omgezet.

Amsterdam, 2 februari 1960

J. KOK

PLASTISCHE OPERATIE TER VERANDERING VAN HET FENOTYPISCH GESLACHT

In dit *Tijdschrift* (1959) zijn onder de titel „Nuttige Notities” — een aanduiding, die, de inhoud van het artikel in aanmerking genomen, weinig toepasselijk lijkt — overwegingen weergegeven naar aanleiding van een vrouw, die een man wenste te zijn, en die, nadat zij (buiten Europa) beide mammae had laten verwijderen en zich had laten castreren, thans nog van uterus en vagina wenste te worden bevrijd en als sluitstuk op deze ingrepen tenslotte van een „ornamentele penis” moest worden voorzien.

Hoewel behalve een zenuwarts-seksuoloog ook een niet nader aangeduide „psychoanalytische groep” meende, dat aan haar verlangens moest worden voldaan, ook al „kon uiteraard niemand nauwkeurig bepalen in welke mate zij door nieuwe operaties geholpen zou zijn” (!), rezen in de kring der stafleden allerlei m.i. gezonde bedenkingen, met name van de zijde van de gynaecoloog en de radioloog; de chirurg, in tegenstelling tot zijn collega op het gebied der plastische chirurgie stelde uitdrukkelijk, dat werken in groepsverband nooit mag betekenen, dat een groepslid tegen

zijn zin tot bepaalde geneeskundige handelingen wordt gedwongen.

Het gaat er mij echter thans niet om, de juistheid van de voorgestelde behandeling te bespreken, maar even aan te knopen bij een belangrijke, door een assistent opgeworpen vraag, of een *zuster* het recht had, haar hulp te weigeren, wanneer zij hoorde om welke kwaal en welk soort operatie het ging. Het hem gegeven antwoord acht ik in hoge mate onbevredigend en zelfs verontrustend. Wat voor de medische leden van de staf terecht wordt geeist, althans bij monde van de chirurg, namelijk het dragen van eigen verantwoordelijkheid, wordt aan de verpleegsters ontzegd. Zij mogen wel een eigen mening hebben, maar deze niet volgen. Terwijl de gynaecoloog als zijn mening uitsprak, dat hij op religieus-ethische overwegingen deze handeling niet kon verrichten, zou een *zuster* die hetzelfde zou doen, kans lopen te worden ontslagen.

Ik meen, dat hier de eigen verantwoordelijkheid van de verpleegster ernstig wordt aangetast en dat daartegen een waarschuwing op zijn plaats is. Zij is een medewerkster, die niet gedwongen kan worden tegen haar overtuiging te handelen; zij is geen automaat. In Neurenberg werden mensen veroordeeld, die hun handelingen trachtten te rechtvaardigen, door zich op een bevel van hogerhand te beroepen. Uitdrukkelijk is toen dit beroep — het beruchte „Befehl ist Befehl” — afgewezen. Mogen wij dan van anderen — in dit geval verpleegsters — eisen, dat zij wél doen met miskenning van hun eigen verantwoordelijkheid?

Ik vermoed dat niemand der aanwezige stafleden dit ook zo bedoeld zal hebben. Wij, artsen, weten echter, hoe ernstige ziekten met kleine afwijkingen kunnen beginnen. Daarom leek het mij goed te waarschuwen voor de gevaren die er dreigen, als men de persoonlijke verantwoordelijkheid — en zeker ook die van de verpleegster — niet volkomen ernstig opneemt.

Literatuur: Nuttige notities No. 9 (1959) *Ned. T. Geneesk.* 103, 2647.

Utrecht, 12 januari 1960

M. A. VAN MELLE

Met klimmende ontzetting las ik dit verslag over een behandeling, gericht niet op het heil van de zieke, maar op het heil van de ziekte waaraan de patiënte lijdt, nl. de wens van deze vrouw om een man te zijn. Dit is geen geneeskunde, en ik protesteer dan ook met klem tegen de plaatsing van dit artikel in het *Tijdschrift*. De vraag wat het wél is, zal ik aan een jurist overlaten; maar ik hoop van harte, dat zo iets als het opzettelijk toebrengen van zwaar lichamelijk letsel, strafbaar is.

Warnsveld, 13 januari 1960

W. F. C. HEERING

De Nuttige Notities No. 9 (1959) geven mij aanleiding tot enkele opmerkingen:

In de hier weergegeven stafvergadering komt men tot het besluit, een gedeeltelijk ornamentele penis te vervaardigen, na verwijdering van uterus en vagina, bij een vrouw, die vroeger op niet-medische indicatie gecastreerd en van beide mammae ontdaan werd. De reden van deze operatie is het feit dat deze patiënte, die van genetisch, anatomisch en morfologisch standpunt bezien een vrouw is, zich een man voelt, en men de patiënte, wier huidige toestand halfslachtig moet worden genoemd, in haar geestelijke nood wil helpen door de eenmaal ingeslagen weg nog wat verder te volgen.

Men moet zich hierbij echter afvragen, of de halfslachtigheid door de voorgestelde operatie opgeheven wordt. Ik acht de mogelijkheid niet uitgesloten, dat het monstrem dat

men nu heeft vervaardigd, pas recht in geestelijke nood geraakt. Het zou m.i. in ieder geval aanbeveling verdienen, het oordeel van seksuologen en andere psychiatrische „scholen” hierover te horen. Ook zou men, voordat men deze operaties op mensen verricht, door proeven op dieren gegevens moeten verzamelen over gedragsveranderingen van proefdieren, die aan deze reeks ingrepen zijn onderworpen.

Overigens is dit (masochistische?) patiëntentype aan iedere chirurg bekend: na vroegere appendectomie, adhesiotomie, cholecystectomie, uterusextirpatie enz. enz. komen deze zieken, in grote nood, eenvoudig hakend naar chirurgische hulp voor hun lichamelijke (?) klachten en bereid, ieder risico te aanvaarden.

Dat er bij de beschreven patiënte een geestelijke nood bestaat, is wel zeker, maar even zeker is het, dat deze nood niet wordt weggenomen door bizarre operaties. De chirurg is alleen tot handelen gerechtigd, wanneer dit therapeutisch gericht en adequaat is; de plastische chirurgie mag niet ont-aarden in experimentele chirurgie voor één seksuoloog of één psycho-analytische werkgroep. Evenmin als men op grond van carcinofobie maag- of rectumextirpatie verricht, formeert men ornamentale ogen, oren of wat dan ook, op grond van psychische aberraties, zolang het therapeutische nut daarvan niet bewezen is.

Haarlem, 23 januari 1960

G. DEN OTTER

De wijze, waarop collega VAN MELLE het voor de verplegenden opneemt, heeft onze volle instemming. Ons aller geneeskundig handelen berust veelal op een gezamenlijk — en dikwijls aarzelend! — zoeken naar de juiste weg. Dat hierbij ook de verplegenden een eigen verantwoordelijkheid en dus een stem moeten hebben, is ook onze opvatting. Wij hopen dan ook, dat de uitspraak van VAN MELLE tot alle ziekenhuizen zal mogen doordringen. Onze Notitie No. 9 zal dan haar nut wel degelijk hebben bewezen. Dit ook ter attentie van collega HEERING.

Diens opmerkingen zijn mede een aanval op de redactie van dit *Tijdschrift*. Aan hem zij medegedeeld, dat wij ons over de ruime opvattingen van deze redactie hebben verheugd! Door plaatsing van ons stukje kreeg de Nederlandse arts iets ter overpeinzing en desgewenst ter rechtzetting. Slechts op deze wijze komt men voorwaarts!

Jammer is, dat het psychiatrische standpunt zo weinig openbare verdediging vond. Een leerzame uiteenzetting — maar dan niet als ingezonden stuk — lijkt ons dringend gewenst. Mogelijk krijgt dan ook collega DEN OTTER een deskundig antwoord.

Arnhem, 30 januari 1960

H. R. BAX

BERICHTEN

BUITENLAND

Wereldberichten

Een nieuw paleis. — De onderhandelingen van de wereldgezondheidsorganisatie met de Zwitserse autoriteiten over het te stichten gebouw verlopen naar wens. Het kanton van Genève heeft een terrein aangewezen en het parlement keurde een renteloze lening van 20 miljoen Zwitserse franken goed (*WHO Press*, 18 januari 1960).

Denemarken

Het Tuberculose-instituut naar Genève verplaatst. — Het instituut voor de studie van tuberculose dat in 1949 door de wereldgezondheidsorganisatie te Kopenhagen werd gevestigd, zal naar Genève verhuizen. Het werd destijds voor Denemarken bestemd om de resultaten van de omvangrijke inentingscampagne die in 1947 door het Deense Rode Kruis

werd georganiseerd en met Noorse en Zweedse medewerking voortgezet, statistisch te bewerken.

De aansluiting van Unicef, de wereldvereniging voor hulp aan kinderen, leidde tot een internationale organisatie ter bestrijding van de tuberculose, die in 1951 aan de wereldgezondheidsorganisatie en Unicef werd overgedragen. Tot nog toe zijn 245 miljoen kinderen in 47 landen onderzocht en 92 miljoen zijn tegen tuberculose gevaccineerd (*Munch. med. Wschr.*, 1960, bl. 207).

Duitsland

Congres voor medische fotografie. — Van 27 tot 30 september 1960 zal te Keulen het eerste „Internationale Kongress für medizinische Photographie und Kinematographie” worden gehouden. Inlichtingen verstrekt de Deutsche Gesellschaft für medizinische Photographie, Neumarkt 49, Keulen.

Engeland

Strijd tegen de stafylokok. — De *British Medical Journal* van 2 januari (bl. 11) geeft onder de opwekkende titel „Reversal of antibiotic resistance in hospital staphylococcal infection” het verslag van de bestrijding van stafylokokkose in het Hammersmith Hospital te Londen.

De maatregelen waren deels gericht tegen „cross-infection”, deels tegen een te weinig bedachtzaam gebruik van antibiotica. In de instructie voor het geneeskundig personeel vindt men onder de hoofden „restriction in use of cell antibiotics”, „abandonment of penicillin”, „use of the chemotherapeutic agents in combination”, de beperkte toepassing van antibiotica uitvoerig gespecificeerd. De voornaamste uitkomst, waarop de titel van het rapport doelt, omschrijven de auteurs als volgt: bij het begin van het onderzoek waren 70 pct van de besmettingen resistent tegen penicilline en tetracycline, en slechts 12 pct waren gevoelig voor penicilline; aan het einde van het onderzoek waren 36 pct van de besmettingen resistent tegen penicilline en tetracycline, en 48 pct waren gevoelig voor penicilline. Analyse van de stammen van *Staphylococcus pyogenes* (het faagtype werd bepaald) wees eveneens op toeneming van de gevoeligheid voor penicilline.

Ongepast vermaak. — Op de publikatie van een bloemlezing van minder geslaagde examenantwoorden van leerlingverpleegsters die door een senior suster tutor aan de *British Medical Journal* tot vermaak van de lezers was afgestaan (zie deze rubriek bl. 246) is begrijpelijkerwijze scherp gereageerd.

Een der inzenders vindt het bovendien bijzonder ergerlijk, dat de inhoud van het stuk reeds enige dagen voor de verschijning in het geneeskundige blad, ten dele in de dagbladders bekend was gemaakt.

Een andere inzender acht het niet uitgesloten, dat iemand nu zal worden verlost ook eens „a list of lapses in logic style, and grammar, taken from the medical writings in your own pages”, samen te stellen (*Brit. med. J.*, 9 januari, bl. 131).

Solanine-vergiftiging. — Op drie achtereenvolgende zondagen bestond het avondmaal van een hoteleigenaar en zijn gezin van 4 personen, uit koud vlees met in de schil gebakken, tevoren niet gekookte aardappelen. De gezinsleden werden telkens ongeveer acht uur na de maaltijd ziek: misselijk, buikpijn, diarree en malaise; slechts het gezinshoofd, dat de aardappelen zonder schil nuttigde, bleef gezond.

De aardappelen bleken ondanks uitstekende kwaliteit een zeer hoog gehalte aan solanine te hebben: 50 mg per 100 g. Het gemiddelde gehalte bedraagt 8 mg en de toxische dosis stelt men op 20 tot 25 mg. Daar solanine in water oplosbaar is, wordt het in het kookwater opgenomen; de hotelgasten aan wie slechts gekookte aardappelen uit de voorraad werden